

ÉMILE ZOLA

NANA

Çeviri: SAMİH TIRYAKIOĞLU

ÉMILE ZOLA

NANA

Can Klasik

Nana, Émile Zola

Fransızca aslından çeviren: Samih Tiryakioğlu

© 1984, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 1984

8. basım: Şubat 2023, İstanbul

Bu kitabın 8. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Ayça Sezen

Editör: Birsnel Uzma

Düzeltilti: Aylin Samancı Elmasdađ

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Melisa Matbaacılık Yayıncılık San ve Dış Tic. Ltd.

Maltepe Mah. Davutpaşa Çiftelhavuzlar Sk. No:16 Acar San. Sit.

Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 45099

ISBN 978-975-07-4313-9

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĐITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25 Sarıyer/İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

ÉMILE ZOLA NANA

ROMAN

Fransızca aslından çeviren

Samih Tiryakioğlu

♥can

Émile Zola'nın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Suçluyorum, 2007

Germinal, 2011

Nasıl Ölüür, 2019

ÉMILE ZOLA, 1840'ta Paris'te doğdu. Çeşitli dergilere makaleler verdi, öyküler yazdı. Kendi yaşamından yola çıkarak yazdığı, çirkinliklerin açıkça anlatıldığı ilk romanı *La Confession de Claude* (Claud'un İtirafı), yalnızca halkın dikkatini çekmekle kalmadı, polisin ve Hachette'in tepkisiyle karşılaştı. Bunun üzerine yayınevinden ayrılarak serbest gazetecilikle geçinmeye başladı. 1867'de *Thérèse Raquin*'i yayımladıktan sonra, Balzac'ın *İnsanlık Komedyası*'na benzer bir dizi roman yazmayı kararlaştırdı. Bu diziden 1877'de çıkan *Meyhane*, Zola'nın en çok satan yazarlar arasına girmesini sağladı. Dizin en ünlü romanları ise, *Nana* ile *Germinal* oldu. Edebiyatta doğalcılığın kurucusu olarak kabul edilen Zola, 1902'de evinde karbonmonoksit gazından zehirlenerek öldü.

SAMİH TIRYAKİOĞLU, 1909'da doğdu. Galatasaray Lisesi ve İÜ Gazetecilik Enstitüsü'nü bitirdikten sonra uzun yıllar gazetecilik ve çevirmenlik yaptı. *Hürriyet* gazetesinin yazışleri müdürlüğünü üstlendi, Uluslararası Basın Enstitüsü'nün (IPI) başkan vekilliği görevinde bulundu. Honoré de Balzac, Gustave Flaubert, Stendhal, Émile Zola, Victor Hugo, Joseph Kessel, Jean-Paul Sartre, Albert Camus gibi yazarların yapıtlarını dilimize kazandırdı. Tiryakioğlu, 1995 yılında öldü.

I

Saat dokuzda, Variétés Tiyatrosu'nun salonu hâlâ boştu. Balkonda, orkestranın arkasındaki yerlerde, lambalarının ancak yarısı yanan avizenin loş aydınlığında, narçiçeği rengi kadife kaplı koltukların arasında kaybolmuş birkaç kişi bekliyordu. Kırmızı devasa bir leke gibi duran perde karanlıklara gömülmüştü. Sahneden hiç ses gelmiyordu. Ön kısımdaki ışıklar yanmıyordu, çalgıcıların nota sehpaları darmadağınık duruyordu. Yukarıda, paradinin en üst katında tavanın kubbesinin çevresinde, havağazı ışığının yeşile boyadığı bir gökte uçuşan çıplak kadın ve çocuk resimleri vardı. Tiyatronun yalnız burasında, seslerin kesintisiz uğultusu arasında, bağrısmalar, gülüşmeler işitiliyordu. Yıldız çerçeveli yuvarlak, geniş pencerelerin altında kasketli, hotozlu başlar birbiri ardına sıra sıra uzayıp gidiyordu. Ara sıra elinde bilet kuponlarıyla bir yer gösterici kadın görünüyor, önünden giden fraklı bir erkekle, dimdik yürüyen, sakın sakın çevresini süzen ince yapılı bir kadını telaşlı telaşlı iteliyordu.

Orkestranın gerisindeki ön sıralarda iki delikanlı göründü. Ayakta durarak çevreye bakınmaya başladılar.

“Ben demedim mi sana, la Faloise,” dedi yaşı daha büyük olan, ince siyah bıyıklı, uzun boylu delikanlı. “Çok erken geldik. Bıraksaydın puromu bitirirdim hiç olmazsa.”

O sırada bir yer gösterici kadın yanlarından geçiyordu. Rahat bir davranışla, "Ah! Mösyö Fauchery!" dedi. "Oyunun başlamasına en azından yarım saat var."

La Faloise'ın zayıf, uzun yüzü asılmıştı.

"Niçin saat dokuzda başlayacak diye duyuruyorlar öyleyse?" dedi. "Clarisse'in de bu oyunda rolü var. Daha bu sabah, 'Oyun tam dokuzda başlayacak,' dedi, bir de yemin etti üstelik!"

İkisi de bir an sustular, başlarını kaldırıp locaların loşluklarına doğru bakındılar. İçleri yeşil duvar kâğıdıyla kaplı localar hâlâ karanlıktı. Aşağıda, galerinin altındaki zemin kat locaları koyu bir karanlığa gömülmüştü. Balkon localarındaysa yalnızca şişman bir hanım vardı. Localanın önündeki kadife kaplı pervaza yaslanmış, duruyordu. Sağda solda, uzun sütunlar arasındaki saçaklı kumaşlarla süslü ön localar bomboştı. Beyaza boyanıp yıldızlarla süslenmiş, yer yer filizi yeşille canlanmış salon, büyük billur avizenin küçücük alevleri altında, ince bir tozla dolmuş gibi, pek silik duruyordu.

La Faloise sordu: "Lucy için loca bulabildin mi?"

Öteki yanıtladı: "Bulabildim ama pek kolay olmadı... Ah! Lucy'nin çok erken gelmesi gibi bir tehlike de yok!" Hafifçe esnedi, kısa süren bir sessizlikten sonra, "Şansın varmış doğrusu," dedi. "Şimdiye kadar ilk gösterimlerde hiç bulunmamışsın. Çok da iyi bir oyuna geldin. "Sarışın Venüs" yılın olayı olacak. Altı aydır herkes bunu konuşuyor. Ah dostum, bir müzik var ki sorma, çok neşeli bir oyun doğrusu!.. Bordenave işini biliyor!.. Tam Evrensel Sergi'nin açılacağı döneme sakladı oyunu."

La Faloise bu sözleri büyük bir saygıyla dinliyordu.

"Venüs rolünü oynayacak olan o yeni yıldız, Nana var ya, onu tanıyor musun peki?" diye sordu.

Fauchery, kollarını havaya kaldırarak, "İşte! Yine başlıyoruz!" diye bağırды. "Sabahtan beri herkes Nana diye

kafamı şişiriyor. Belki yirmi kişi gelip Nana şöyle, Nana böyle dedi durdu! Ne bileyim yahu? Paris'teki bütün yosmaları tanıyamam ya! Bordenave keşfetti bu Nana'yı. Bakalım ne çıkacak işin altından!"

Sonra yatıştı. Yalnız, salonun boşluğu, avizenin solgun ışığı, kilisedeki kutsal anları andıran fısıltılarla açılıp kapanan kapı gürültüleriyle dolu bu hava canını sıkıyordu.

Birdenbire, "Yok yok, dayanamayacağım artık, içime sıkıntı bastı, dışarıya çıkıyorum ben," dedi. "Belki aşağıda Bordenave'ı görürüz de biraz haber alırız ondan."

Aşağıda, bilet kontrolünün yapıldığı mermer döşeli geniş taşlıkta, seyirciler birer ikişer görünmeye başlamışlardı. Açık duran üç kapıdan, güzel nisan akşamı altında kaynaşıp ışıldayan caddelerde coşkun, ateşli gece hayatının akıp gittiği görülüyordu. Arabaların tekerlek sesleri birden kesiliyor, kapılar açılıyor, içeriye küçük topluluklar halinde seyirciler giriyor, biletlerin kontrol edildiği yerin önünde duruyor ya da salonun çifte merdivenlerini çıkıyordu. Kadınlar salına salına çıkıyorlardı merdivenlerden. Havagazının çiğ ışığı altında "imparatorluk" stili yarım yamalak bir dekorasyondan dolayı mukavvadan yapılmış bir tapınağı andıran, sıra sıra sütunlarla süslü bu salonun soluk renkli çıplaklığı içinde koca koca sarı afişler asılıydı. Bunların üzerinde de iri siyah harflerle Nana'nın adı yazılıydı.

Birçok erkek, sanki geçerken takılmış gibi durup afişleri okuyordu. Bazıları da ayakta durup konuşmaya dalıyor girişi tıkiyordu. Bilet gişesinin önündeyse ablak yüzü tıraşlı, tıknaz bir adam, yer bulabilmek için ayak direyen kimselere ters ters karşılık veriyordu.

Fauchery merdivenden inerken, "İşte, Bordenave orada," dedi.

Tiyatronun müdürü de onu görmüştü. Uzaktan ses-

lenerek, "Kutlarım!" dedi. "Çok iyi doğrusu. Hani *Le Figaro*'da bir tanıtım yazısı yazacaktınız! Bu sabah gazeteyi açtım ki, tek satır yok."

Fauchery yanıtladı: "Durun bakalım, canım. Anlatmadan önce bir izleyeyim şu Nana'yı... Hem zaten herhangi bir söz de vermedim."

Sonra, sözü kısa kesmek için tiyatro müdürüne, "Hector de la Faloise'la tanıştırayım sizi," dedi. "Kuzenimdir. Paris'te öğrenimini yeni bitirdi." Tiyatro müdürü, delikanlıyı bir bakışta şöyle bir tarttı. La Faloise da adamı heyecanla inceliyordu: İş gücü seyircilere kadın göstermek olan, bunlara cezaevi gardıyanı gibi davranan, kafasının içinde sürekli birtakım reklamlar uçuşan, bağıra bağıra konuşup yerlere tüküren, sık sık ellerini dizlerine vuran, astığı astık, kestiği kestik Bordenave buydu demek! La Faloise hoş bir şeyler söylemek gereğini duydu. İnce bir sesle, "Tiyatronuz..." diye başladı.

Bordenave açık sözlülükten hoşlanan bir adam tavrıyla, tüm patavatsızlığıyla, hiç umursamadan onun sözünü kesti:

"Benim genelev, deyişerin şuna."

Bunun üzerine Fauchery onu onaylayan bir biçimde güldü. La Faloise pek utanmış, söyleyeceği övgü sözcükleri boğazında düğümlenip kalmıştı ama yine de bu sözle eğlenmiş gibi görünmek istiyordu. O sırada, tiyatro müdürü, yazıları büyük etki yaratan bir tiyatro eleştirmeni-nin elini sıkmak için başka yöne seğirtmişti. Dönüp yine onların yanına geldiği zaman la Faloise kendine gelmek üzereydi. Deminki sözden fazla utanmış gibi görünürse kendisine bir taşralı gibi davranılacağından korkuyordu. Bir şeyler bulmaya çalışarak yine söze başladı:

"Nana'nın çok güzel bir sesi varmış, dediler bana."

Tiyatro müdürü omuzlarını silkerek, "Nana mı? Yok canım! Çatlak zurnadan farksızdır sesi," dedi.

Delikanlı hemen atıldı:

“Fakat çok iyi bir oyuncuymuş.”

“O mu?.. Yok canım!.. Elini ayağını nereye koyacağını bilemez sahnede.”

La Faloise hafifçe kızardı. Bir şey anlamaz olmuştu. Kekeleydi: “Bu akşamki ilk oyunu kaçırmayayım dedim. Biliyorum tiyatrouz...”

Bordenave, söylediğine inanan bir kimsenin o üstele-yen inadıyla, “Benim genelev desenize şuna, canım!” dedi.

Bu arada Fauchery oldukça sakın bir tavır takınmış, içeriye giren kadınlara bakıyordu. Kuzenini ağzı bir karış açık, gülmekle öfkelenmek arası bir durumda görünce yardımına koştu. “Canım, Bordenave’ı üzme, o nasıl istiyorsa öyle olsun tiyatrosunun adı,” dedi. “Bak hoşlanıyor da bundan... Sen de bak azizim, bizi aptal yerine koymaya kalkışma. O senin Nana şarkı söyleyemiyor, rolünü de yapamıyorsa başarısızlığa uğrarsın, olacağı o. Zaten korkarım ki bu oyunun sonu da öyle olacak.”

Tiyatro müdürünün yüzü kızarmaya başlıyordu. “Başarısızlık mı? Başarısızlık ha!” diye bağırıldı. “Bir kadının rol yapmayı, şarkı söylemeyi bilmesine gerek var mı? Ah yavrum, sen de pek toysun... Nana’nın başka bir yeteneği var, üstelik her şeyin yerini tutacak bir yeteneği. Kokusunu aldım ben bu yeteneğin, oldukça da güçlü. Haklı çıkmazsam aptalın biri olduğumu kabul ederim... Görürsün bak, hele bir sahneye çıksın, salondaki herkesin ağzı bir karış açık kalacak.”

İstekle, heyecanla titreyen kocaman ellerini havaya kaldırmıştı. İçini böylece döküp rahatlamış olduğu için şimdi sesini alçaltıyor, kendi kendine konuşur gibi homurdanarak, “Geleceği çok parlak bu kızın, çok yükselecek, görürsünüz,” diyordu. “Ne ten var onda, azizim, ne ten var onda!”

Ardından da, Fauchery’nin soruları karşısında ayrıntıya girmeyi kabullendi, ama bu işi, Hector de la Faloise’ı

utandıran açık saçık birtakım sözler kullanarak yapıyordu. Nana'yı tanıdığından beri onu üne kavuşturmaya kararlı olduğunu söylüyordu. Aradığını Venüs'ün o olduğunu belirtiyor, karı kısmıyla öyle uzun zaman uğraşmaktan hoşlanmadığını, hemen halkın hizmetine sunmak istediğini ifade ediyordu. Bu kız gelince mekân karışmış, neredeyse ayaklanma çıkmıştı. Hem iyi bir oyuncu, hem de çok güzel şarkı söyleyen eski yıldız Rose Mignon, Nana'nın geleceğini duyunca onun kendisine rakip olacağını sezmiş, fena halde içermiş; her gün çekip gitme tehditleri savurarak sorun çıkarmaya başlamıştı. Afişleri hazırlatırken çok büyük curcuna kopmuştu! Neyse, sonunda ikisinin de adlarını aynı büyüklükte yazdırmaya karar vermişti. Sıkıntıya gelemeyecekti. Onun ifadesiyle, küçük kaltaklardan biri, mesela Simonne ya da Clarisse gibileri doğru yoldan biraz saptı mı, kıçlarına tekme basıveriyordu. Başka türlü devam edemezlerdi. "Öyle ya, bizim işimiz karı satmak. Her birinin ne mal olduklarını biliriz bu kaltakların!" diyordu.

Sözünün burasında birden duralayarak, "Vay!" dedi. "Mignon'la Steiner geliyorlar. Yine birlikteler. Haberiniz var elbette: Steiner Rose'dan bıkmaya başladı. Onun için belki kaçıp gider diye Rose'un kocası da Steiner'in ardını bırakmaz oldu."

Tiyatro binasının saçağındaki çıkıntılarda yanmakta olan havagazı lambaları, kaldırımın üstüne parlak bir ışık yayıyordu. İki küçük ağaç, bu ışığın içinde çiğ bir yeşillikle, belirgin bir biçimde ortaya çıkmaktaydı. Bir sütunun üstüne o kadar kuvvetli bir aydınlık vurmuştu ki, sütun bembeyaz duruyordu. Üstünde asılı afişleri sanki güpegündüzmüş gibi, uzaklardan okumak mümkün oluyordu. Daha ileride, sürekli yürüyüş halinde olan bir kalabalığın silikliği içinde, caddenin koyu karanlığı yer yer ışıklarla deliniyordu. Erkeklerin çoğu hemen içeriye gir-

miyor, dışarıda durup konuşarak bir yandan da elindeki puroyu bitiriyordu. Sıra sıra havagazı lambalarının ışığı soluk sarı bir renge bürünmelerine neden oluyor ve asfalt üzerine kısa kara gölgelerini yansıtıyordu.

Çok iriyarı, çok geniş omuzlu olan Mignon'un, panayır yerlerinde görülen güreşçiler gibi kalın bir ensesi, kocaman bir kafası vardı. Kolunda hafif göbekli, kır sakallı, ablak yüzlü, ufak tefek bir adam olan Banker Steiner'i de sürükleyerek kalabalık arasından yol açmaya çalışıyordu.

Bordenave bankere, "Hani dün benim odada gördüğünüz kadın var ya, işte oydu o," dedi.

Steiner, "Ya! Oydu demek?" diye bağırdı. "Emin olamamıştım. Zaten o girerken ben çıkıyordum. Şöyle bir görmüştüm!"

Mignon gözlerini yere dikmiş, parmağındaki iri bir elmas yüzüğü sinirli sinirli çevirerek konuşulanları dinliyordu. Sözü edilen kadının Nana olduğunu anlamıştı. Bordenave, tiyatrosunda yeni oynamaya başlayan bu kadına ilişkin bilgiler verdikçe bankerin de gözleri ışıldamaktaydı. Bunu gören Mignon sonunda dayanamadı, söze karıştı, "Bırak canım," dedi, "sürtüğün biri! Halk onu geldiği yere gönderecek, görürsün... Steiner, kardeşim, karım soyunma odasında seni bekliyor, biliyorsun ya!"

Sonra bankeri çekip götürmek istedi ama Steiner, Bordenave'in yanından ayrılmak istemiyordu. Karşılarında, biletlerin kontrol edildiği yerin önünde kuyruğa girmiş bir sürü insan itişip kakışıyor, uğultu halinde bir ses yükseliyordu. Bu uğultunun içinde de Nana adı, iki hecesinin o canlı oynaklığıyla cınlayıp durmaktaydı. Afişlerin önünde dikilip duran erkekler, yüksek sesle heceliyordu adını. Birtakım erkeklerin ağzından soru sorar gibi dökülen bu isim, kadınların gülümseyen ağzından kaygıyla tekrarlanıyordu. Yumuşak ama şaşkın bir halleri vardı. Kimse tanıımıyordu bu Nana'yı. Nereden çıkmıştı ki? Bir yandan

da ağızdan ağıza hikâyeler dolaşüyor, kulaktan kulağa birtakım dedikodular fısıldanıyordu. Okşayış gibi geliyordu telaffuzu; o çekici haliyle her ağıza yaraşan küçük tatlı bir ad. Ağızdan çıkması bile neşelendiriyor, çocuksulaştırıyordu insanları. Bir merak humması harekete geçiriyordu tüm bu kalabalığı: Parislilere özgü bu merak, bazen bir delilik nöbeti gibi şiddetlidir. Herkes Nana'yı görmek istiyordu. Bu arada bir hanımın elbisesinin volanı yırtıldı, bir bey de şapkasını kaybetti.

Yirmi kadar erkek Bordenave'ın çevresini almışlar, durmadan sorular yağdırıyorlardı. "Sıktınız artık!" diye bağırды Bordenave. "Birazdan göreceksiniz onu işte... Ben gidiyorum, ihtiyaçları vardır bana."

Seyircilerin merakını uyandırmış olmaktan memnun görünüyordu. Mignon omuz silkerek Steiner'e, "Rose seni bekliyor, birinci perdede giyeceği kostümü gösterecek sana," diye hatırlattı.

La Faloise, Fauchery'ye, "A! Bak, Lucy arabadan iniyor gördün mü?" dedi.

Gerçekten, Lucy Stewart'tı bu. Kırklı yaşlarında, ufak tefek, çirkin bir kadındı. Upuzun bir boynu, zayıf, yorgun bir yüzü, kalın dudaklı bir ağız vardı. Yalnız, o kadar canlı, o kadar zarıftı ki, büyüleyici bir hali vardı. Yanında Caroline Hequet ile annesini de getirmişti. Caroline'in soğuk bir güzelliği vardı. Annesiyse pek ağırbaşlı bir kadındı ve baston yutmuş gibi dimdik duruyordu.

Lucy, Fauchery'ye, "Sen de gel bizimle, sana da yer ayırdım," dedi.

Fauchery yanıtladı: "A! Yok! Bir şey görülüyor oradan. Bir koltuk biletim var, alt salonda oturayım daha iyi."

Lucy kızdı. "Benimle görünme yürekliliğini göstermiyor musun yoksa?" dedi. Sonra birden sakinleşip başka bir konuya geçti. "Nana'yı tanıyormuşsun da niçin söylemedin bana?"

“Nana’yı mı? Ömrümde görmüş değilim.”

“Sahi mi?.. Onunla yattığın konusunda yemin bile ediyorlar.”

Bu sırada Mignon karşlarına dikilerek, parmağını dudaklarına götürmüş, susmasını işaret ediyordu. Lucy’nin bir sorusu üzerine, o sırada oradan geçmekte olan bir delikanlıyı göstererek, “Nana’nın sevgilisi,” diye fısıldadı.

Hepsi delikanlıya baktılar. Yakışıklı bir gençti. Fauchery tanıdı delikanlıyı: Dagueneu adında bir gençti bu, kadınlarla tam üç yüz bin frank yiyip bitirmiş, son zamanlarda arada sırada bir demet çiçeğin ve bir akşam yemeğinin parasını çıkarmak için borsa oynuyordu. Lucy gözlerini çok hoş buldu.

Sonra birden haykırdı: “İşte, Blanche geliyor. Senin Nana’yla yattığını söyleyen oydu işte!”

Güzel yüzü yağ bağlamaya başlamış, sarışın, şişman bir kız olan Blanche de Sivry’nin yanında ince uzun, temiz pak giyimli, çok kibar bir erkek vardı.

Fauchery, la Faloise’ın kulağına, “Kont Xavier de Vandeuves,” diye fısıldadı.

Kont, gazetecinin elini sıkarken, Blanche ile Lucy ateşli bir tartışmaya dalmıştı. Biri maviler, öteki pembeler içinde, volanlı etekleriyle yolu kapatıyorlardı. Nana adı dudaklarından öyle yüksek sesle dökülüp duruyordu ki, herkes onları dinlemeye koyulmuştu. Kont de Vandeuves, Blanche’ı alıp götürdü. Şimdi Nana adı, bekleme uzadıkça daha da artan bir arzuyla, geniş salonun dört bucağında, tıpkı bir yankı gibi, daha yüksek perdeden çınlamaktaydı. Bu oyun da ne zaman başlayacaktı, canım? Erkekler saatlerini çıkarıp bakıyor, geç kalanlar arabaları daha durmadan aşağıya atlıyor, kaldırımdaykiler içeriye giriyor, caddede gezmekte olanlarsa havagazı lambalarının içi boşalmış aydınlık alanından geçerken tiyatronun içini görmek için başlarını uzatıyorlardı. Islık çala çala gelen

bir sokak çocuğu gelip kapıdaki afişlerden birinin önüne dikildi. Çatlak bir sesle, “Nana ha! Vay anam vay!” diye bağırdıktan sonra pabuçlarını sürterek, sallana sallana yürüyüp gitti. Herkes gülüşmeye başlamıştı. Kibar beyefendiler de, “Nana ha! Vay anam vay!” diye tekrarladılar. Millet birbirini eziyordu. Biletlerin kontrol edildiği yerde kavgalar patlak veriyordu. Nana’yı çağıran, Nana’nın ortaya çıkmasını isteyen seslerin mırıltısından oluşan bir uğultu, bazen insan kalabalıklarına yayılıveren o hayvanca şehvet dalgasının, o aptalca duygunun etkisiyle gittikçe artıyor, büyüdükçe büyüyordu.

Perdenin açılacağını bildirilen zil sesi gürültüyü bastırdı. “Zil çalıyor! Zil çalıyor!” mırıltıları caddeye kadar yayıldı. Derken, bir itiş kakıştır başladı. Herkes bir an önce geçmek isterken, biletleri kontrol eden görevliler harıl harıl çalışıyorlardı. Mignon’un kaygılı bir hali vardı. Sonunda Rose’un robunu görmeye gitmeyen Steiner’i yakaladı. Zilin ilk çalışında la Faloise uvertürü kaçırmamak için kalabalığı yarararak ilerlemiş, Fauchery’yi de yanında sürükleyip götürmüştü. Halkın böyle koşuşturup acele etmesi, Lucy Stewart’ı kızdırdı. Amma da kaba insanlardı bunlar, kadınları itip kakıyorlardı! Lucy, yanında Caroline Hequet ile annesi de olduğu halde, en sona kaldı. Giriş bölümü boşalmıştı, dipte caddenin ke-sintisiz uğultusu sürüp gidiyordu.

Lucy merdivenden çıkarken, “Gören de bunların oyunlarının hep ilginç olduğunu sanacak,” diye söyleniyordu.

Fauchery ile la Faloise salonda kendi koltuklarının önüne gelmişler, yine de çevreye bakınıyorlardı. Şimdi salon ışıl ışıldı. Havagazının yüksek alevleri büyük billur avizede sarılı pembeli bir ışık tufanı yaratıyor, bu ışık da sahnenin üzerindeki kubbeli tavandan, bir aydınlık yağmuru halinde, partere dökülüyordu. Koltukların narçıçe-

ği kadifeleri üzerinde hareler oluşuyor, salondaki yıldızlar parlıyor, filizi yeşil süslemeler, tavanın fazla çiğ renklerle boyanmış resimleri altında, bu yıldızların parlığını yumuşatıyordu. Sahnenin önündeki havagazı lambaları iyice açılmış, perdeyi yangını andıran bir ışık tufanına boğuvermişti. Perdenin ağır, kırmızı kumaşı, masalardaki saraylara yaraşacak zenginlikteydi; ama salonun yoksulluğuyla çelişiyor, değişik yerlerdeki altın varakların altındaki sıvanmış çatlakları ortaya çıkarıyordu. Salonun içi daha şimdiden sıcaktı. Müzisyenler nota sehpalasının başına geçmişler, çalgılarını akort ediyorlardı. Gittikçe artan uğultu içinde flütün hafif, titreşim ezgileri, kornonun boğuk iniltileri, kemanın ezgili sesi iştiliyordu. Bütün seyirciler, koltuklara doğru hücumla geçmiş, durmaksızın konuşuyor, itişip kakışıyor, yerlerine yerleşmeye çalışıyorlardı. Koridorlarda da öyle çetin bir itiş kakış vardı ki, her kapıdan, içeriye bin güçlkle de olsa, bitmez tükenmez bir insan seli akıyordu. Birbirlerine seslenenler işaretliyorlar, kumaşlar hışırdıyor; kadın eteklikleri, saç tuvaletleri birbiri ardınca geçiyor, bunlar arasında bir frakın ya da bir redingotun kara rengi göze çarpıyordu. Bir yandan, koltuklar yavaş yavaş dolmaya başlamıştı. Bu arada, açık renk bir tuvalet göze çarpıyor; yandan görünüşü güzel bir baş öne doğru eğilirken, saçların arasında da bir mücevherin ışıltıları ayırt ediliyordu. Bir locada, çıplak bir omuz parçası ipek gibi bembeyazdı. Birçok kadın sakın sakın oturmuş, itişip kakışan halkı seyrederken nazlı nazlı yelpazelerini sallıyordu. Birtakım genç beyefendiler orkestranın önünde ayakta durmuş, yeleklerinin önü çok açık, yakalarında birer gardenya çiçeği, eldivenli parmaklarının uçlarıyla dürbünlerini tutmuş, çevreyi gözlüyorlardı.

Bu sırada iki kuzen tanıdık yüzler arayışına geçti. Mignon'la Steiner ön localardan birinde yan yana otur-

muşlar, ellerini locanın kadife pervazına dayamışlardı. Blanche de Sivry alt kattaki ön localardan birini tek başına doldurmuş gibi görünüyordu. Fakat la Faloise en çok Daguenet'yi inceledi. Daguenet önden ikinci sırada bir koltuk almıştı. Yanında daha ancak on yedisinde, çok genç bir delikanlı vardı. Mektep kaçağı gibi bir şeydi. Meleklerinki kadar güzel gözlerini açarak çevreyi seyrediyordu. Fauchery ona bakarken yüzüne bir gülümseme yayıldı.

La Faloise birden sordu:

“Şu balkonda oturan hanım kim? Yanında da mavili bir genç kız var hani.”

Sımsıkı bir korsenin içine sıkışmış, eskiden sarı olduğu belli olan saçları ağarmış, yeniden sarıya boyatılmış şişman bir kadını göstermekteydi. Allıkla kızartılmış ablak yüzlü bu kadın, çocuksu ürpertiler silsilesiyle kabardıkça kabarıyordu.

Fauchery yalnızca, “Gaga derler ona,” diye yanıt verdi. Kuzeninini şaşırıp kaldığını görünce devam etti: “Gaga'yı tanımıyor musun? Kral Louis-Philippe'in saltanatının ilk yıllarında ortalığı kırıp geçirmişti. Şimdi de nereye gitse kızını yanında sürüklüyor.”

La Faloise genç kıza bakmadı bile. Gaga'ya bakarken oldukça heyecanlanıyor, gözlerini ondan ayırmıyordu. Kadının hâlâ çok hoş olduğunu düşünüyordu ama itiraf etme yürekliliğini gösteremedi.

Orkestra şefi bagetini kaldırmış, müzisyenler uvertürü çalmaya başlamıştı. Bir yandan insanlar hâlâ içeri giriyor, telaş ve gürültü artıyordu. Oyunların ilk gösterimlerini kaçırmayan bu değişmez özel seyircilerin, gülümseyerek bulunduğu kendilerine özgü köşeleri vardı. Tiyatro müdavimleri başlarında şapkaları, rahat ve samimi tavırlarla selamlaşıyorlardı. Paris'in edebiyat, zenginlik, eğlence dünyasında ne kadar kalburüstü insan varsa oradaydı. Ayrıca çok sayıda gazeteci, yazar, borsacı, namus-

lu kadından çok da yosma görülüyordu. Her tür ahlaksızlıkla yozlaşmış, yüzlerinde aynı yorgunluğun, aynı hummanın okunduğu, kendi alanının özel insanlarını barındıran, tuhaf, özel bir topluluktaki. La Faloise'ın sorusu üzerine Fauchery ona gazetelerle, kulüplerin localarını gösterdi. Sonra tiyatro eleştirmenlerinin adlarını saydı. Bunlar arasında zayıf, kupkuru biri vardı. İnce dudakları kötücül bir ifadeyle bükülmüştü. Hele babacan tavırlı, şişman bir tanesi daha vardı ki, durmadan yanında oturan kızın omzuna yaslanıyordu.

Fauchery, la Faloise'ın karşılığı locada oturan birilerini selamladığını görünce sözünü yarıda kesti. Şaşırarak görünerek, "Ne o, Kont Muffat de Beuville'i tanıyor musun sen?" diye sordu.

La Faloise yanıtladı: "Uzun zamandır tanırım. Muffat'ların bizim malikânenin yanında bir malikânesi vardı. Sık sık giderim evlerine. Kont karısıyla ve kayınpederi Marki de Chouard'la oturuyor."

Sonra karşısındakini şaşırttığı için kendinden memnun, böbürlenerek bazı ayrıntılara girdi. Marki Danıştay üyesiydi. Kont mabeyinci olarak atanmıştı. Fauchery dürbününü eline almış, kontese bakıyordu. Beyaz tenli, tombul, siyah saçlıydı. Güzel, siyah gözleri vardı.

Sonunda, "Perde arasında tanıştı beni onlarla," dedi. "Kontla daha önce de karşılaştım ama salı davetlerine çağrılmak istiyorum..."

Üst katlardan, "Şışt, şışt!" diye sesler yükseldi. Uvertür başlamıştı ama hâlâ içeriye girenler vardı. Geç kalanlar yerlerine oturmuş seyircileri ayağa kalkmak zorunda bırakıyorlar, locaların kapıları açılıp kapanıyor, koridorlarda yüksek sesle kavga edenler işitiliyordu. Bir yandan da konuşmaların gürültüsü, tıpkı güneşin batacağına yakın ötüşen bir serçe sürüsünün cıvıltısı gibi, bitmek tükenmek bilmiyordu. Bir kargaşadır sürüp gidiyordu.

Başlar kollar sallanıp duruyor, kimisi oturup rahatça yerleşmeye çalışıyor, kimisi son bir kez çevreyi seyretmek için ayakta durmakta diretiyordu. Parterin loş derinliklerinden, “Oturun yahu! Oturun!” diye bağrışmalar yükseldi. Havada bir ürperti dolaştı: Herkes sekiz gündür Paris’in dilinde destan olan bu ünlü Nana’yı tanıma olağı bulunacaktı nihayet.

Konuşmalar yavaş yavaş kesilmeye başlamıştı ama ara sıra yine de yüksek sesler işitildiği oluyordu. Bu kendinden geçmiş mırıltılar, bu baygın iç çekişler ortasında da orkestra yavaş yavaş, canlı notalarla bir vals çalmaya başlamıştı. Valsin alçak ritmi çapkın bir kahkahayı andırıyordu. Seyirciler sanki gıdıklanmış gibi, daha şimdiden gülümsemeye başlamışlardı. Parterin ilk sıralarında oturmuş olan alkışçılar çılgınca el çırpmaya başladılar. Perde açılıyordu.

Hâlâ konuşmakta olan la Faloise, “Bak sen!” dedi, “Lucy’nin yanında bir adam var.”

La Faloise balkonda, sağ yandaki ön locaya bakıyordu: Caroline’le Lucy bu locanın ön kısmında oturmaktaydılar. Geride Caroline’in annesinin onurlu yüzüyle uzun boylu, güzel, kumral saçlı, temiz pak giyinmiş bir delikanlının profili görülüyordu.

La Faloise ayak direyerek, “Baksana yahu,” dedi, “bir erkek var yanlarında.”

Fauchery de dürbününü locadan yana çevirdi ama çabucak başka yana döndü. Aldırmaz bir sesle, “Aman canım Labordette’miş,” dedi. Bu adamın orada bulunuşunun herkes için olağan, önemsiz bir şey olduğunu anlatmak istemiş gibi bir hali vardı.

Arkalarından yine, “Susun!” diye bağırınlar olunca susmak zorunda kaldılar. Artık bütün salon taş kesilmişti adeta; doğrulup dikkat kesilmiş birçok baş, orkestranın hemen gerisinden, arka koltuklara kadar devam edip gi-

diyordu. “Sarışın Venüs” adlı oyunun birinci perdesi Olimpos Dağı’nda geçmekteydi ama mukavvadan yapılmış bir dağdı bu, kulis yerine bulutlar vardı. Sağda da Jüpiter’in tahtı görülüyordu. Önce İris’le Ganimedes göründüler. Göksel hizmetçilerden oluşan bir topluluğun da yardımıyla, biraz sonra toplanacak meclis için tanrıların sandalyelerini yerleştirmeye başladılar. Hizmetçiler koro halinde şarkı söylüyorlardı. Ücretli alkışçıların, “Bravo!” sesleri, önceden kararlaştırılmış gibi, kendiliğinden yükseliverdi. Seyircilerse biraz şaşkın, ne olacak diye bekliyorlardı. Beri yandan la Faloise, tiyatro müdürü Bordenave’ın “karı”larından biri olan Clarisse Besnus’yü alkışlamıştı. İris rolünü oynamakta olan Clarisse açık maviler giyinmiş, beline de yedi renkli geniş bir kuşak bağlamıştı.

Fauchery çevreye duyuracak biçimde, “Clarisse bu elbiseyi giyebilmek için fanilasını çıkarıyor, biliyor musun?” dedi. “Bu sabah denedik bunu... Koltuk altlarından ve sırtından görünüyordu da.”

O sırada salondakiler hafif bir ürpertiyle kımıldadılar: Şimdi de Rose Mignon girmişti sahneye. Diana kılığındaydı. Rose’un tam bir Parisli kıza yakışan, çok hoş ama sevimli bir çirkinliği vardı. Kara kuru bir şey olduğundan ne endamı ne de yüzü uygundu rolüne ama herkes yine de sevimli bulmuştu kızı: Rolünü yaptığı kişiyle alay eder gibi bir hali vardı çünkü. Sahneye girerken söylediği şarkının sözleri de pek saçmaydı. Diana, bu şarkıda, kocası Mars’tan yakınmaktaydı. Çünkü Mars, Diana’yı yüzüstü bırakarak Venüs’le düşüp kalkmaya başlamıştı. Rose bu şarkıyı hem terbiyeli bir çekingenlikle, hem de çapkınca bir tavırla söyleyince, seyirciler heyecanlanmaya başladı. Rose’un kocasıyla Banker Steiner dirsek dirseğe oturmuş, durumlarından memnun gülüşüyorlardı. Derken Prulliére çıktı sahneye. Çok sevilen bir aktör-

dü bu Prullière, tuhaf bir kostüme bürünmüş, sözde savaş tanrısı Mars kılığına girmişti. Başında koskocaman bir sorguç, belinde ta omzuna varan bir kılıç vardı. Halk onun bu halini görünce birden coştı. Mars, Diana'dan bıkmıştı. Fazla kapris yapıyordu. Bunun üzerine Diana kocasının peşine düşmeye, intikamını almaya yemin etti. Karşılıklı söylenen bu düet, oldukça gülünç bir Tirol havasıyla sona erdi. Prullière şarkının burasını kızgın bir kedinin miyavlamasını andıran, çok komik bir biçimde söyledi. Tavrında kadınların hoşuna gittiğini sanan bir "jönpromiye"nin o tuhaf ve yersiz kendine güvenen hali vardı. Beri yandan da sahte bir kabadayı davranışıyla gözlerini sağa sola deviriyor, localardaki kadınları tiz kahkahalarla güldürüyordu.

Sonra seyirciler birden durgunlaştı. Sonraki sahneleri sıkıcı bulmuşlardı. Başındaki koskocaman taçla aptal bir Jüpiter rolündeki yaşlı Bosc görünüp de aşçı kadının getirdiği hesap pusulaları yüzünden karısı Junon'la kavaya tutuşunca, halk ancak şöyle biraz gülümsedi. Neptün, Plüton, Minerva ve öbür tanrıların geçişiyse az daha her şeyi mahvediyordu. Halk sabırsızlanıyor, kaygı verici bir mırıltı gittikçe büyümeye başlıyor, seyirciler sahneyi bırakıp salonun şurasına burasına bakmaya başlıyorlardı. Lucy, Labordette ile konuşup gülüşmekteydi. Kont de Vandevres ise Blanche'ın tombul omuzlarının ardından başını uzatmıştı. Beri yandan Fauchery, gözücuyla Muffat ailesini gözlemekteydi. Kontun, hiçbir şey anlamamış gibi, çok ciddi bir hali vardı. Kontes ise belirsiz bir biçimde gülümsüyor; dalgın dalgın önüne bakıyordu. Bu sıkıntılı havanın ortasında birdenbire alkışçılardan bir manganın ateş edişi gibi, düzenli bir alkış yükseldiği işitildi. Herkes sahneden yana döndü. Nana mı gelmişti yoksa? Bu Nana da amma bekletmişti herkesi!

Gelenler, ölümlülerden oluşan bir temsilciler kuru-

luydu. Başlarında kılavuz olarak Ganimeses ile İris vardı. Kurulda saygıdeğer kentsoylular bulunuyordu. Tamamı karıları tarafından aldatılmış kocalardan oluşuyordu. Venüs'ü tanrıların tanrısı Jüpiter'e şikâyete gelmişlerdi: Karılarını azdırıp baştan çıkmalarına neden olan, hep bu Venüs'tü çünkü. Koronun hazin, saf bir sesle söylediği, anlamlı suskunluk anlarıyla dolu şarkı halkın pek hoşuna gitti. O sırada, "Boynuzlular korusu! Boynuzlular korusu!" diye bir söz salonun dört bir yanında ağızdan ağıza dolaştı. Bu söz pek beğenilip benimsendi. Halk, "Bis!" diye bağırılmaya başladı. Korodakilerin suratları hakikaten komikti. Dolayısıyla herkes hakiki birer boynuzlu olduklarını düşünüyordu. Hele aydede surathı, şişman bir tanesi vardı ki, rolünün tam adamıydı. O sırada Vulkan çıkageldi. Öfkeden delirmiş gibi, üç günden beri ortalıkta görünmeyen karısını arıyordu. Bunun üzerine koro yeniden şarkı söyleyerek boynuzluların tanrısı olan Vulkan'a yalvarmaya başladı. Vulkan rolünü Fontan adında bir komedyen oynuyordu. Oldukça yetenekli, kendine özgü bir adamdı. Kalçalarını kıvrarak ortalığı kırıp geçiriyordu. Kılığı da pek garipti. Bir köy demircisi kıyafetindeydi. Başında pırıl pırıl bir peruka vardı. Çıplak kollarının üzerinde oklarla delinmiş kalp dövmeleeri göze çarpıyordu. O sırada bir kadının çok yüksek sesle, "Aman ne çirkin şeey!" diye bağırıldığı duyuldu. Bunun üzerine salondaki kadınların tamamı gülererek bir alkıştıır kopardı.

Bundan sonraki sahne bitmek bilmedi. Jüpiter aldatılmış kocaların dileğini bildirmek için tanrılar meclisini toplayamıyordu. Ayrıca Nana hâlâ ortada yoktu! Nana'yı perde ineceği sırada mı ortaya çıkaracaklardı yani? Bu kadar uzun bir bekleyiş, sonunda, seyircileri kızdırmıştı. Mırıltılar yeniden başlıyordu.

Mignon mutluluk içinde Steiner'e eğilerek, "İşler sarpa sarıyor," dedi. "Fiyasko olacak, göreceksin bak!"

Nana, 19. yüzyılın büyük Fransız romancısı Émile Zola'nın, bir ailenin tarihini anlatan yirmi kitaptan oluşan Rougon-Macquart roman dizisinin en ünlü eserlerinden biridir. Dizinin bütünü içinde bağımsız bir roman olarak da okunan *Nana*, bir fahişenin yaşamını konu alır.

Edebiyatta doğalcılığın öncüsü sayılan Zola'nın, sanayi toplumunun yoğun hareketliliğini ve yarattığı yabancılaşmayı şiirsel bir dille sergilediği yapıtlarının başında gelen *Nana*'da, bir tiyatro oyuncusunun yükselişi ve sonra fahişelik yapmak zorunda kalışı anlatılır.

1880 yılındaki ilk baskısı ilk gün tükenen bu dev roman, Fransa'da olay olmuş, ülkenin en şiddetli edebiyat tartışmalarından birine yol açmıştı. Bugüne kadar hem beyazperdeye hem de sahneye pek çok kez uyarlanan *Nana*'yı en yetenekli oyuncuların bile romandaki kadar etkileyici kılamadıkları söylenmiştir. Bunun nedenini, *Nana*'nın, gerçek ve efsane, fahişe ve canavar, kadın ve tanrıça nitelikleriyle benzersiz bir roman başkışı olmasında aramak gerekir.

#dünyaklasikleri #fransızklasikleri #natüralizm #oyunculuk #fahişelik
#tiyatro

Kapak resmi: Amedeo Modigliani

